

EDITOR'S NOTE

Seventy-five years have passed since the end of the Second World War in Europe, and the question when the war actually ended has become topical again. Heads of state continue to meet in May to commemorate the end of the war, despite the fact that historians who want to highlight the global scale of the conflict challenged the 'traditional' beginning and end dates of the war long ago. The claims that the end of the war did not bring equal freedom to the whole of Europe, and that some European countries disappeared from the political map due to the changes that took place during the war, only to reappear 45 years later, seem no longer surprising. However, questions about the responsibility for these 'changes', the collaboration by local populations with those who 'brought' them, the remorse of those who were guilty, and the reconciliation of the present generations, are still being debated. In this debate, an essential catalyst is the difference in experience. It is this difference that provokes the increasing desire to equate National Socialism and Communism on one hand, and denies such a desire on the other. It is this difference that raises the question whether there was any fundamental difference between the nature of the 1945 Yalta-Potsdam, 1939 Moscow, and the 1938 Munich agreements.

5

Since in our opinion this debate makes much sense, we devote this volume of *Acta Historica* to a topic that should further promote mutual understanding between the East and the West. While the *Encyclopaedia Britannica* still defines the word 'resistance' as a specifically anti-Nazi activity in Europe during the Second World War, this publication sends the message that in the part of Europe that was left to Joseph Stalin's will in 1944 and 1945, there was an anti-Soviet resistance as well. Through the example of Lithuania, we show that those who took part in this resistance were much more than small groups of 'Forest Brothers'. In fact, they formed an organisation with a clear structure and definite goals, which fostered Lithuanian national culture and advocated democratic political aims.

Volume 40 of *Acta Historica* differs from previous volumes by its strong focus on sources. The collection of sources indicating the main goal of the publication, and the whole volume, was prepared by Vykintas Vaitkevičius, who has been researching the legacy of the Lithuanian partisan war for many years.

Vasilijus Safronovas

REDAKTORIAUS ŽODIS

6 | Praėjus 75 metams po Antrojo pasaulinio karo pabaigos Europoje, vėl tapo aktualūs klausimai, kada iš tiesų šis karas baigėsi. Valstybių lyderiai vis susitinka į karo pabaigos minėjimus gegužės mėn., nors istorikai, kurie akcentuoja globalų konflikto mastą, jau senokai abejoja „tradicinėmis“ pradžios ir pabaigos datomis. Teiginiai, kad karo pabaiga ne visai Europai atnešė laisvę, kad dalis Europos valstybių dėl karo metais vykusių pokyčių dingo iš politinio žemėlapių ir vėl jame atsirado tik po 45 metų, regis, jau nebestebina. Tačiau klausimai apie atsakomybę dėl šių „permainų“, vietos gyventojų kolaboravimą su tais, kurie tuos pokyčius „nešė“, kaltųjų atgailą ir dabarties kartų susitaikymą vis dar kelia diskusijas. Skirtingos patirtys šiose diskusijose yra esminis katalizatorius. Būtent dėl jų vis reiškiasi noras tapatinti nacionalsocializmą ir komunizmą iš vienos pusės, o iš kitos, noras tokį tapatinimą paneigti; būtent šios patirtys skatina kelti klausimą, koks yra esminis skirtumas tarp 1945 m. Jaltos-Potsdamo, 1939 m. Maskvos ir 1938 m. Miuncheno susitarimų pobūdžio.

Manydami, kad tokios diskusijos turi didelę prasmę, šį *Acta Historica* tomą skiriame temai, kuri irgi turėtų skatinti Rytų ir Vakarų susikalbėjimą. Kol „Encyclopaedia Britannica“ žodį „resistance“ apibrėžia kaip specifiškai antinacistinę veiklą Europoje per Antrąjį pasaulinį karą, šiuo leidiniu mes siunčiame žinią, kad toje Europos dalyje, kuri 1944–1945 m. buvo palikta Josifo Stalino valiai, būta ir antisovietinės rezistencijos. Lietuvos pavyzdžiu parodome, kad šios rezistencijos dalyviai buvo daugiau nei mažos „miško brolių“ grupelės; tai buvo aiškią struktūrą ir aiškius tikslus turinti organizacija, puoselėjusi lietuvių nacionalinę kultūrą ir pasisakiusi už demokratinius politinius siekius.

Lyginant su ankstesniais tomiais, 40-asis *Acta Historica* tomas išsiskiria dideliu dėmesiu, skiriamu šaltiniams. Pagrindinį leidinio siekį atskleidžiančią šaltinių publikaciją, kaip ir visą tomą, parengė ne pirmus metus Lietuvos partizaninio karo paveldą tyrinėjantis Vykintas Vaitkevičius.

Vasilijus Safronovas